

MICHAL VIEWEGH - BÁJEČNÁ LÉTA POD PSA

Vytvořeno v rámci projektu Gymnázium Sušice – Brána vzdělávání II

Autor: Mgr. Edita Krouská

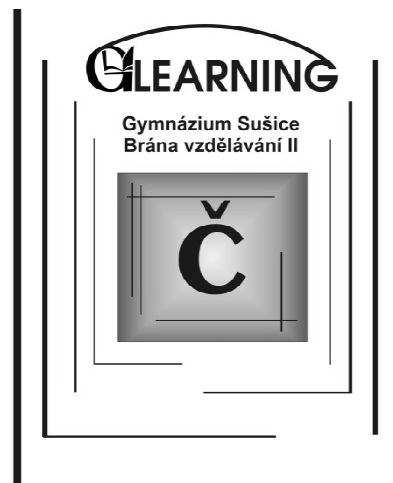
Škola: Gymnázium Sušice

Třída: 4. ročník čtyřletého studia

Předmět: Český jazyk - literatura

Datum vytvoření: prosinec 2013

Označení: VY_INOVACE_32_CJ-1_19

Anotace a metodické poznámky:

Materiál obsahuje pracovní list určený k rozboru textu. Pracuje s ukázkou z uměleckého díla Báječná léta pod psa. Následují úkoly vztahující se jak k samotné ukázce, tak i k širšímu kontextu autorovy tvorby, včetně zasazení díla do kontextu světové literatury. Součástí materiálu je i možné řešení, tedy odpovědi na zadané otázky. Pracovní list je vhodný jako příprava k ústní části společné maturitní zkoušky z českého jazyka.

Zdroje a použité materiály:

1. VIEWEGH, Michal. Báječná léta pod psa, Český spisovatel, a. s., Praha, 1994, 224 stran, 22-034-94
2. POLÁŠKOVÁ, Taťána. Literatura – přehled středoškolského učiva, nakladatelství VYUKA.cz, edice MATURITA, Třebíč, 2012 – dotisk 2. vydání, 207 stran, ISBN 80-902571-6-X

Obrázky a schémata byly vytvořeny pomocí nástrojů programu MS Word, 2007.

Materiály jsou určeny pro bezplatné používání pro potřeby výuky a vzdělávání na všech typech škol a školských zařízení. Jakékoliv další využití podléhá autorskému zákonu.

MICHAL VIEWEGH - BÁJEČNÁ LÉTA POD PSA

Kvidova matka celou zimu přemýšlela, jak svého muže rozptýlit, aby přestal myslet na smrt. Byl s prací na rakvi prakticky u konce a ona se hrozila toho, co přijde dál.

Jednoho dne, zatímco otec vystýlal svůj ponurý výrobek bohatě řaseným bílým saténem, si zavolala oba své syny.

„Zavřete někam tu čubu,“ poručila jim. „Chci vám něco důležitého říct.“

Paco zavřel Něhu do pokoje a přisedl si ke Kvidovi a matce ke kuchyňskému stolu. Matka je chvíli mlčky pozorovala.

„Existuje už snad jen jedna cesta, jak ho z toho dostat,“ řekla potom. „Dítě. Jsem přesvědčena, že dítě ho rozptýlí.“

„Dítě?“ zvolal Paco a pohlédl na Kvida.

Představa, že by jim do rodiny k mystikou posedlé babičce a pološílenému otci přibylo ještě nemluvně, je oba – mírně řečeno – přiváděla do rozpaků. Matce bylo navíc čtyřicet.

„Tvoje dítě,“ upřesnila Kvidovi matka a věnovala mu velmi vážný pohled.

„Jakže?!“ vyjekl Kvido. „Slyším dobře? Co je to zase za krávovinu?“

„Je to jediné řešení,“ řekla matka. „Musíš to pro něj udělat.“

„To se mi snad zdá!“ chytal se za hlavu Kvido. „Vlastní matka mě přemlouvá, abych přivedl holku do maléru! Nestačilo ti, že jsi mě donutila dělat řidičák? Chováš se vždycky úplně opačně, než bys měla. Normální matky syny žádají, aby si dávali pozor! Ještě se dočkám toho, že mě budeš prosit, jestli bych si někde neuhnal kapavku!“

Matka se zatvářila vyčítavě.

„Omlouvám se,“ řekl Kvido. „Trochu mě vyvádíš z míry. Proč mu sakra nepomůže ten slavný doktor?“

„Protože se ho otec bojí,“ řekla matka věčně. „Domnívá se, že je z ministerstva vnitra...“

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

ZADÁNÍ ÚKOLŮ

1. Urči literární druh a žánr:
2. Charakterizuj jazykové prostředky:
3. Charakterizuj postavy vystupující v ukázce:
4. Jaká je kompozice díla? Ze které části je ukázka?
5. Definuj hlavní motivy celého díla:
6. Charakterizuj období, do něž je zasazen děj románu:
7. Zařaď ukázku do kontextu autorova díla:
8. Charakterizuj českou literaturu v době vzniku tohoto díla:

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

MOŽNÉ ŘEŠENÍ ÚKOLŮ

1. Urči literární **druh** a žánr: **epika, novela**

Podle Aristotelovy poetiky rozlišujeme tři základní literární druhy – epika, lyrika a drama. **Epika** je literární druh, v němž je skutečnost ztvárněna vypravováním příběhu. Obvykle mívá dvě složky – řeč autorskou (vypravěč) a promluvy jednotlivých postav.

Román je prozaický žánr, ve kterém se hlavní dějová linie dále větví, je rozvíjena motivy vedlejšími, epizodními. Druhy románu určujeme podle různých kritérií, například podle času děje (např. román historický), podle tématu (např. **společenský**) či podle formy (např. román v dopisech).

2. Charakterizuj **jazykové prostředky**:

V rovině vypravěče se setkáváme se **spisovným jazykem**, velmi kultivovaným, **vtipným**, intelektuálním. Postavy naproti tomu promlouvají jazykem přirozeným, často **nespisovným**, mnohdy i **vulgárním** („zkurvenej život“, „je to na hovno“, „hergot“). V ukázce se vyskytují nespisovné koncovky slov („žádaj“, „slavnej“) i stylově zbarvená slova (např. „krávovina“).

V textu jsou četné **dialogy**. Objevují se **závorky** a **pomlčky** (vysvětlující, zpřesňující obsah či postoj vypravěče). Časté jsou i nedokončené věty, **apoziopeze**, tři tečky. Některé výrazy jsou psány jiným typem písma, například **kurzívou**. Autor změnou typu písma některá slova zvýrazňuje, dodává jim i jinou dimenzi, například **ironický podtext**. („Skutečnost, že jsou s Mirjanou *dobří přátelé*, se Kvidův otec nikterak nesnažil zastírat.“)

3. Charakterizuj **postavy** vystupující v ukázce:

Ústřední postavou je **Kvido**. Jeho předobrazem je sám autor, mají shodný rok narození i mnohé další rysy. Jeho očima pozorujeme vývoj událostí, přestože je vyprávění vedeno er-formou. To on komentuje všechny události. V epilogu se dozvídáme, že Kvido napsal román *Báječná léta pod psa*.

Kvidův otec (Josef) byl velmi vzdělaný inženýr ekonomie, mluvil několika cizími jazyky, měl přehled o mnoha věcech, rozuměl obchodu. Nesouhlasil však s tehdejší politikou, nechtěl vstoupit do KSČ, neangažoval se v žádném

občanském kroužku. Zpočátku byl hrdý a nehodlal se ponižovat. Životní situace (a částečně i manželka) ho však dovedla k určitým ústupkům – začal studovat VUML, koupil si psa od stranického funkcionáře Šperka, připojil se k místním fotbalistům. Když jeho kariéra v práci začala stoupat, vrátil se ze služební cesty do Londýna a stal se z něj sebevědomý muž, který s nadhledem řídil chod domácnosti i pracovní tým ve sklárnách, netajil se dokonce ani náklonností k jugoslávské kolegyni Mirjaně. Po nevinném setkání s dávným rodinným přítelem Pavlem Kohoutem, signatářem Charty 77, byl z místa sesazen a stal se v podniku vrátným. Tato degradace ho psychicky položila na lopatky. Uzavřel se do sebe, přestal normálně komunikovat, schovával se před světem i před rodinou. Teprve po revoluci v roce 1989 se vzpamatoval, dostal místo na ministerstvu zahraničního obchodu, sebevědomě řídil auto a jezdil na služební cesty do Brazílie. Paradoxem bylo, že byl po několika měsících pozitivně lustrován a musel se vrátit do sklárny v Sázavě na podřadnější místo cenového referenta.

Kvidova matka byla právnička, ale duší spíše umělkyně. V mládí hrávala v divadle a Kvidovi často recitovala pasáže z různých divadelních her. Byla velmi chytrá, ale v rodině svou inteligenci spíše potlačovala. Pronášela strohé poznámky k veškerému dění, byla ironická, ale vtipná. Často prokázala velkou trpělivost a statečnost.

Dalšími postavami jsou **babička Líba** a **dědeček Jiří**, rodiče Kvidovy matky. Líba žije s rodinou své dcery v Sázavě, protože život v Praze se jí zdál nebezpečný, měla strach z nemocí, hlavně z rakoviny. Miluje cestování a je ochotná kvůli němu šetřit i na jídle – preferuje bezmasá jídla, vaří často jen zeleninu, z cest pak rodině vždy posílá černobílé pohlednice s veršovaným pozdravem. Babička je líčena s humorem, v závěru knihy však přijde zpráva o jejím úmrtí v Leningradu. Její manžel Jiří pracoval v prezidentské kanceláři a poskytl Kvidovi výlety, které byly normálním dětem nedosažitelné – viděl korunovační klenoty, letěl letadlem do Karlových Varů, navštívil všechna muzea i planetárium. Rodiče Kvidova otce, **babička Věra** a **dědeček Josef**, bydleli v Praze a často brali malého Kvida na obyčejné výlety, do ZOO, na ryby či na fotbal.

Kvidův mladší bratr **Paco** byl opakem svého intelektuálního bratra, miloval přírodu, často přespával v lese. Později se stal pacifistou a anarchistou, studoval filozofickou fakultu a začal pracovat v zahraničí.

4. Jaká je **kompozice** díla? Ze které části je ukázka?

Román se skládá ze **17 kapitol** a závěrečného epilogu. V úvodu ještě najdeme poznámku, že text je směsicí fikce a pravdy. V pozadí se skrývá autobiografický podtext, v epilogu je přímo řečeno, že Kvido je alter ego autora – v posledním odstavci knihy se píše: „10. října 1991 odevzdává Kvido

do nakladatelství Československý spisovatel rukopis svého románu Bájecná léta pod psa.“

Převážná část vyprávění je psána **er-formou**, příběh je vyprávěn nadosobním vypravěčem. Součástí textu jsou i zápisky z **Kvidova deníku** (2. kapitola), zde pak převažuje **ich-forma**. Můžeme najít i další linii vyprávění, a tou jsou **rozhovory** již dospělého Kvida **s redaktorem**, který pomáhá Kvidovi s rukopisem, vyřazují spolu nevhodné pasáže, dělají škrty a úpravy v textu. Kromě prozaického zpracování příběhu najdeme i pasáže psané formou typickou pro **drama** – například v 15. kapitole, kdy rodina navštíví novopečenou matku Jarušku v porodnici. Vystupují zde i jiné postavy (jiné matky a jiní otcové). Celá kapitola se skládá z replik jednotlivých postav, najdeme i scénické poznámky k tomu, jak má být která replika pronesena.

Román je historií jedné rodiny zasazenou mezi roky 1962 a 1991. Příběh začíná vyprávěním o neobvyklém narození malého Kvida. Narodil se předčasně, protože jeho matku napadl velký černý vlčák a ji to tak vyděsilo, že porodila po několika hodinách přímo ve Vinohradském divadle po skončení představení Čekání na Godota (absurdní situace byla vrcholem uvedení absurdního dramatu). Z Kvida vyrostl trochu tlustý, obrýlený chlapeček, který byl však velmi zvědavý, inteligentní a na svůj věk vždy napřed před svými vrstevníky (ve čtyřech letech se sám naučil číst, v první třídě komentoval veškeré dění dospěláckými řečmi, byl mistrem glosy a ironické poznámky, stejně jako jeho chytrá a vtipná matka - právnička). V roce 1968 se rodina stěhuje z Prahy do Sázavy, kde oba rodiče dostanou místo ve sklárně. Bydleli však velmi provizorně v prosklené terase vily Drábovky, kde byla neustále zima. Kvidův otec byl inženýr ekonomie, mluvil několika světovými jazyky, politicky se však odmítal angažovat, a tudíž musel vykonávat podřadnou práci a bydlet v nevyhovujícím bytě (na rozdíl od svého spolužáka Zváry, který nebyl tak chytrý, ale „politicky mu to lépe myslelo“). Odmítal vstoupit do KSČ, ale když čekali s manželkou druhé dítě, začal alespoň studovat VUML, koupil od svého nadřízeného psa (přestože manželka měla z vlčáků fóbii) a začal hrát fotbal (přestože k tomuto sportu neměl nejmenší vztah). Tímto se „politicky zviditelnil“, navíc mu k tomu nevědomky dopomohl i malý Kvido, který byl vybrán k recitaci a často se spolužačkou Jaruškou vystupoval na komunistických schůzích. Rodina získala lepší bydlení v rodinném domku, narodil se jim druhý syn, kterého pojmenovali Paco. I v práci si Kvidův otec polepšil, začal dokonce i jezdit na služební cesty na Západ. Slibně nastartovaná kariéra byla však zastavena, protože rodina byla státní bezpečností a tatínkovým nadřízeným a stranickým funkcionářem Šperkem přistižena na návštěvě u disidenta Pavla Kohouta, se kterým se maminka znala z dřívějších dob z divadla. Nevinná návštěva znamenala konec kariérního růstu Kvidova otce, byl přeřazen na práci vrátného. Od toho okamžiku se z Kvidova otce stal podivín, neustále se

zavíral do sklepa rodinného domu a pracoval tam se dřevem (vrcholem jeho truhlářských dovedností byla rakev), začal šeptat, měl strach z toho, že ho neustále někdo špehuje, později přestal komunikovat úplně. Kvido mezitím začal studovat na vysoké škole ekonomické, prožíval lásku s Jaruškou spojenou s počátečními sexuálními nezdary, přerušil studium a dobrovolně se rozhodl stát se nočním vrátným ve sklárně, aby měl čas na psaní knih.

Ukázka je ze začátku 12. kapitoly. Předchází jí popis těžkých depresivních stavů Kvidova otce, který si ve sklepě vyrobil rakev, neustále se bojí lidí kolem sebe, nikomu nevěří, chce umřít. Následuje pak vyplnění matčina přání, Kvido s Jaruškou čekají miminko, vezmou se, ale ani narození vnučky Aničky na podivném chování Kvidova otce nic nezměnilo.

5. Definuj hlavní **motiv** celého díla.

Hlavním motivem je **doba normalizace**, tedy období 70. a 80. let v Československu. Je na ni pohlíženo s humorem, přesto některé rysy doby vyzní velmi vážně. **Ironií doby** bylo, že vzdělaní lidé, kteří nesouhlasili s režimem, nesměli vykonávat svou práci. Nebyl to jen Kvidův otec, ale například i výborná ženská lékařka Zita, kamarádka babičky Líby, která byla nucena odejít z porodnice z postu primářky a pracovat jako šatnářka v kině Jalta. Také výborný psychiatr, u kterého se Kvidův tatínek léčil, pracoval jako kotelník v kině Blaník.

Dalším motivem jsou **mezilidské vztahy**. Vztahy v rodině, napříč různými generacemi, vztahy na pracovišti, založené především na kariérním růstu, vztahy mezi mužem a ženou – na příkladu Kvida a Jarušky mapovány od dob jejich dětství, kdy si navzájem ukazovali svá pohlaví, přes první sexuální zkušenosti spojené s nezdary, až po uzavření manželství a narození jejich dcerky Aničky.

6. Charakterizuj **období**, do něž je zasazen děj románu:

Děj románu se odehrává mezi lety **1962 a 1991**. Začíná Kvidovým narozením a končí okamžikem, kdy Kvido odevzdává do nakladatelství svůj dokončený román Báječná léta pod psa. Šedesátá léta jsou líčena jen zkratkovitě, Kvido prožívá krásné dětství, všichni se mu maximálně věnují. Zlom nastane 21. srpna 1968. Dědečkovi Josefovi uletí tři andulky, vyplašené hřmotem tanků sovětských vojsk. Kvida uklidňovali, že se jen v ulicích natáčí válečný film, proto se malý chlapec na cizí vojáky usmíval. O dění dalších dnů se dozvídáme z Kvidových deníkových zápisků.

Období normalizace je vylíčeno jako doba nesvobody. Ten, kdo si svou nestrannost chtěl uchovat, byl potrestán – nevyhovujícím bydlením, nedůstojným pracovním postavením. Dokonce i přátelské neformální styky (zahradní grilování) s „nevhodnými“ osobami (odpůrci režimu) byly trestné. Doba probouzela v lidech strach, tlumila jejich svobodný projev, nutila je ke lžím.

7. Zařaď ukázkou do **kontextu** autorova díla:

Michal Viewegh je jedním z nejprodávanějších českých autorů současnosti. Jeho prvotinou byla kniha s detektivní zápletkou **Názory na vraždu** (1990). Pak následoval autobiografický román **Báječná léta pod psa** (1992), dále pak romány **Výchova dívek v Čechách** (1994), **Účastníci zájezdu** (1996), **Román pro ženy** (2001), **Báječná léta s Klausem** (2002), **Vybíjená** (2004), **Román pro muže** (2008), **Bio manželka** (2010) či **Mafie v Praze** (2011). Většina jeho děl byla zfilmována. Kromě románů se věnuje i povídkové tvorbě, vydal i soubory fejetonů. Ve svých dílech používá Viewegh prvky grotesky a humoru.

8. Charakterizuj **českou literaturu** v době vzniku tohoto díla:

Na **počátku 90. let** dochází k velkému rozkvětu vydávání děl českých autorů. Po „sametové revoluci“ z listopadu 1989 byla zrušena cenzura, vzniklo mnoho nových nakladatelství, která se zaměřila na vydávání děl dříve zakázaných autorů.

Michal Viewegh byl jedním z nejpopulárnějších autorů 90. let a patří k oblíbeným spisovatelům až do současnosti.

Mezi další autory tohoto období patří například **Petr Šabach** (Jak potopit Austrálii, Šakalí léta, Hovno hoří), **Lenka Procházková**, **Tereza Boučková**, **Iva Pekárková**.

Současná literatura je velmi pestrá. Čtenář může vybírat z velkého množství autorů. Od roku 2002 se každoročně udělují ceny **Magnesia Litera**. Mezi oceněné patří například **Miloš Urban** (Hastrman), **Hana Andronikova** (Zvuk slunečních hodin), **Emil Hakl** (O rodičích a dětech), **Jan Balabán** (Možná že odcházíme), **Jiří Hájíček** (Selský baroko), **Radka Denemarková** (Peníze pro Hitlera), **Martin Ryšavý** (Cesty na Sibiř), **Michal Ajvaz** (Lucemburská zahrada) a další.